

“Visa vara jau šobrīd ir VID Finanšu policijas rokās, ja vien viņi vēlētos rīkoties. Par nevēlēšanos norāda ne vien televīzijā ažiotāžu izraisījušie raidījumi, bet arī fakts, ka nu jau vairāk nekā gadu - jauno normu darbības laikā - VID laikam gan tās nemaz nav piemērojis, jo VID jāpublicē to juridisko personu saraksts, saistībā ar kurām šis process uzsākts. Tādu sarakstu VID mājas lapā vismaz man atrast neizdevās,” norāda Jānis Taukačs.

Foto: Kristaps Kalns, Dienas mediji

Kā atbildības labirintos nepazudināt biznesu

Autors: Guntars Gūte. 2016. gada 12. maijs

Līdz ar pērn pieņemtajām izmaiņām Maksātnespējas likumā un likumā *Par nodokļiem un nodevām* nerimst diskusijas par to, kādos gadījumos uzņēmējsabiedrības valde ir atbildīga par nodokļu parādiem, uzņēmuma nonākšanu maksātnespējas situācijā un cita veida finanšu problēmām. *Dienas* aptaujāto juristu viedokļi liecina, ka pašreiz spēkā esošās normas ir pretrunīgas un traktējamas neviennozīmīgi, un tas var apdraudēt godprātīgu uzņēmēju darbību.

Nemaz nepiemēro

Valdes loceklim galvenokārt var iestāties atbildība par uzņēmumam nodarītajiem zaudējumiem, pārkāpjot krietna un rūpīga saimnieka pienākumus. 2015. gadā spēkā stājās Maksātnespējas likuma norma, kas paredz atbildību valdes loceklim par zaudējumiem gadījumā, ja viņš nesniedz visus uzņēmuma grāmatvedības dokumentus maksātnespējas administratoram. Tāpat no 2015. gada sākuma ir spēkā likuma *Par nodokļiem un nodevām* noteikumi, saskaņā ar kuriem valdes loceklim konkrētos apstākļos var iestāties personīga atbildība un pienākums nomaksāt uzņēmuma nodokļu parādus, kas radušies laikā, kad viņš vadījis uzņēmumu. Šie grozījumi attiecībā uz valdes locekļu atbildību iziet plašāk par vispārīgi pieņemto krietna un rūpīga saimnieka pienākumu koncepciju, *Dienai* skaidro zvērinātu advokātu biroja *Fogels, Vītols & Paipa* zvērināta advokāte Jevgēnija Ziņģe.

"Galvenā doma nav peļama - valsts vērsīsies pret negodīgajiem valdēs, kas pamet dēļ nodokļu parādiem grimstošu kuģi un izveido jaunu - ar pēc iespējas līdzīgu nosaukumu, ar no kuģa pārņemtiem aktīviem un bez satūrīšanas aiz sevis," *Dienai* norāda juridiskā biroja *Sorainen* partneris, nodokļu un muitas prakses grupas vadītājs Baltijā un Baltkrievijā, zvērināts advokāts Jānis Taukačs, un piebilst - vienīgi problēma tāda, ka atbildīgie lēmumu pieņēmēji, kas veido izkrāpšanas shēmas,

neestrādā kā valdes loceklis, tādēļ atbildības normai būtu jābūt plašākai - attiecinot to ne vien uz formālajiem valdes locekļiem, bet uz pilnvarniekiem, prokūristiem - ja ir pierādījumi, ka viņi ir faktiskie operatīvā biznesa veicēji. Turklāt šādiem ļaunprātīgu shēmu veidotājiem jau paredzēta kriminālatbildība, tādēļ šīs jaunās normas ir liekas, uzskata Taukačs. Arī Komerclikums jau šobrīd paredz, ka kreditori, to vidū arī Valsts ieņēmumu dienests (VID), var prasīt valdes atbildību gadījumā, ja nav izdevies gūt prasības apmierinājumu no pašas SIA un ir iespējams pierādīt, ka valdes loceklis ar savu darbību nodarījis zaudējumus SIA. Tāpat arī Maksātnešpējas likums paredz noteiktu kreditoru rindu un piedziņas kārtību.

"Visa vara tādējādi jau šobrīd ir VID Finanšu policijas rokās, ja vien viņi vēlētos rīkoties. Par nevēlēšanos norāda ne vien televīzijā ažiotāžu izraisījušie raidījumi, bet arī fakts, ka nu jau vairāk nekā gadu - jauno normu darbības laikā - VID laikam gan tās nemaz nav piemērojis, jo VID trīs darbdienu laikā no attiecīgā procesa uzsākšanas brīža jāpublicē to juridisko personu saraksts, saistībā ar kurām šis process uzsākts. Tādu sarakstu VID mājas lapā vismaz man atrast neizdevās," akcentē Taukačs.

Jāpierāda godīgums

Nemot vērā pastāvošo valdes locekļa vainojamības prezumpciju, kuras atspēkošana ir valdes locekļa pienākums, valdes loceklis nav atbildīgs par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem, ja viņš pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, tas ir, pierāda, ka savā darbībā nav pieļāvis pat vieglu neuzmanību, akcentē zvērinātu advokātu biroja *Tark Grunte Sutkiene* partnere Andra Rubene, piebilstot, ka valdes locekļa pienākums rīkoties kā krietnam un rūpīgam saimniekam noteikts jau no Komerclikuma spēkā stāšanās brīža 2002. gadā. Viņa gan uzsver, ka jēdziens "krietns un rūpīgs saimnieks" ir nenoteikts juridisks jēdziens, kuru nepieciešams piepildīt ar konkrētu saturu. Atbilstoši definētajam - ja valdes loceklis būs rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, ja būs pildījis savus pienākumus, ievērojis likumu, darbojies saskaņā ar statūtiem un dalībnieku sapulces lēmumiem, bijis lojāls sabiedrībai, ievērojis konkurences aizliegumus, izvairījies no interešu konflikta situācijām un pieņēmis saprātīgai komerciālās apgrozības praksei atbilstošus lēmumus.

Tiesu praksē ir atzīts, ka prasībā pret valdes locekli prasītājam jāpierāda zaudējumi, viņa rīcība (darbība vai bezdarbība) un tas, ka šie zaudējumi radušies šī valdes locekļa rīcības rezultātā, akcentē Ziņģe. "Lai būtu pamats runāt par valdes locekļa atbildību, ir svarīgi konstatēt un pierādīt visu minēto elementu esamību. Valdes locekļa atbildībai par pamatu var būt arī darbība, kura pati par sevi nav prettiesiska, bet rada zaudējumus. Juridiskajā literatūrā un tiesu praksē vairākkārt atzīts - ja valdes locekļa rīcība ir pretēja saprātīgai komerciālās apgrozības praksei un tiek pierādīti visi iepriekš minētie atbildības iestāšanās priekšnoteikumi, tam, ka valdes locekļa rīcība nebija veikta ļaunprātīgi, nav nozīmes, jo valdes loceklis atbild par katru, tajā skaitā vieglu neuzmanību," skaidro Ziņģe. Viņa arī atgādina, ka valdes loceklim, pret kuru ir celta prasība, jāpierāda, ka viņa rīcība atbilst krietna un rūpīga saimnieka pienākumiem. Šī pierādīšanas nasta gulstas uz valdes locekli, jo tiek uzskatīts, ka viņam kā uzņēmuma amatpersonai jābūt pieejamai pietiekamai informācijai un dokumentiem par uzņēmuma darbību, kurus var izmantot, lai attaisnotu savu rīcību.

"Visticamāk, ka valdes locekļiem, kuri, pieņemot riskantu lēmumu, būs izvērtējuši iespējamos riskus un to apjomu, lēmuma atbilstību komerciālajai praksei, risku sadali un attiecībā par jautājumiem, par kuriem paši nav kompetenti, būs saņēmuši speciālistu viedokļus, nevajadzētu rasties grūtībām pierādīt to rīcības atbilstību saprātīgai komerciālās apgrozības praksei," skaidro Rubene.

Viņa arī īpaši uzsver - atbildība par zaudējumiem valdes locekļiem iestājas solidāri, jo valdes locekļi sabiedrību vada kopīgi. Nenoliedzami, ikdienā kapitālsabiedrībā katra valdes locekļa pienākumi un atbildība var tikt sadalīta to starpā, taču no likuma viedokļa tā būs privāttiesiska rakstura vienošanās un neatbrīvos valdes locekli no likumā paredzētā pienākuma vadīt visu sabiedrības darbību, un negrozīs likumā paredzēto solidāras atbildības principu. Piemēram, ja kapitālsabiedrības valdes sastāvā ir trīs valdes locekļi, pie atbildības var saukt visu valdi neatkarīgi no tā, kura valdes locekļa rīcības rezultātā zaudējumi radušies. "Līdz ar to sabiedrības ikdienā valdes loceklim ir pienākums patstāvīgi izlemt jautājumus, kas ietilpst viņa atbildības jomā, bet vienlaicīgi ir arī pienākums sadarboties ar visu valdi un gadījumā, ja valdes loceklim rodas pamatotas aizdomas par citu valdes locekļu rīcības prettiesiskumu, ir pienākums atbilstoši reaģēt - informēt padomi, dalībniekus un tamlīdzīgi," norāda Rubene.

Ziņģe atgādina, ka šā gada aprīlī spēkā stājās Krimināllikuma norma, kas paredz uzņēmuma amatpersonas kriminālatbildību par grāmatvedības uzskaitē neuzrādītas darba samaksas (tās saucamās aplokšņu algas) izmaksāšanu, ja tas ir izdarīts ievērojamā apmērā (ne mazāk par 10 minimālajām algām). Krimināllikums paredz konkrētus sodus par šo pārkāpumu - brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai piespiedu darbu, vai naudas sodu un atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību, vai uz noteiktu nodarbošanos, vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz trim gadiem.